

HOMOFÓBIA A HETERO- SEXIZMUS

Neopodstatnený strach z homosexuality a uprednostňovanie heterosexuálnej identity pred akoukoľvek inou sú v súčasnosti asi dva najkritickejšie sociálne problémy LGBT komunity

HOMOPHOBIA

HETEROSEXUALITY

Prečo sa vôbec zaoberať starosťami pár % ľudí v spoločnosti – ved' sú len menšinou? Žijú v demokratickej, liberálnej slobodnej spoločnosti, tak na čo sa môžu sťažovať? Platia tu antidiskriminačné zákony, majú rovnaké práva ako ostatní, čo teda ešte chcú a potrebujú? Nech si žijú tie svoje životy pekne niekde potichu, nech na seba neupozorňujú a potom bude všetko v poriadku.

FÓBIA ROSEXIZ

Toto možno počúvajú mnohí z vás, LGBT ľudí.

Problém však nie je na vašej strane, ale na strane tých, ktorí majú z LGBT ľudí strach, a na strane tých, ktorí sa správajú homofóbne.

HOMOFÓBIA

Obvykle sa definuje ako strach vychádzajúci z vnímania iného človeka ako homosexuálneho (ale v širšom slova zmysle sa vzťahuje aj na B/T jednotlivcov – podobne sa v súčasnosti zaviedol termín transfóbia – strach z vnímania človeka ako transrodového, a bifóbia).

Keďže ide o „vnímanie“ iného človeka ako LGBT, predstavuje hrozbu aj pre heterosexuálnych ľudí, ktorí sa v prípade, že sú takto vnímaní, môžu stať rovnako ohrozenými, diskriminovanými a ponižovanými. Znamená to, že homofóbia (transfóbia, bifóbia) a jej dôsledky sa týkajú všetkých ľudí bez ohľadu na identitu. Stratila už síce svoj pôvodný význam z konca 60. rokov – teda, že je naozaj „fóbiou“ – iracionálnym, nekontrolovaným strachom z určitého objektu, aktivity, situácie, ale svoj negatívny náboj si ponechala.

Ľudia, ktorí sú homofóbni, trvajú a stavajú na svojich vopred vytvorených predpokladoch, predstavách, ktoré sú neoverené, nepravdivé a v zásade skôr založené na obavách, strachoch z neznáameho a nepreskúmaného, než na reálnych skúsenostiach a zážitkoch. Často zotrvávajú na svojich názoroch a postojoch len preto, že ich nie sú ochotní zmeniť ani pod vplyvom vedeckých poznatkov, nových informácií alebo skúseností, pretože by to ohrozilo ich vlastnú istotu vnímania seba a sveta.

Navyše v sebe homofóbia obsahuje stereotyp, generalizáciu podoby geja, ktorá popiera jedinečnosť, odlišnosť v rámci skupiny gejov, lesbičiek, bisexuálnych a transrodových ľudí. Takto sa vytvára „jednotný“ obraz „homosexuálov“, ktorí sú teda všetci rovnakí (obvykle negatívne „rovnakí“) – ak by sa totiž dala pripustiť odlišnosť, rôznorodosť každého jednotlivca, nebolo by možné udržať názor o „divnosti“ celej skupiny LGBT ľudí.

Spoločnosť vyvíja tlak na každého jednotlivca, aby sa prispôbil jej normám a požiadavkám – ten môžu výraznejšie vnímať práve „odlišní“ ľudia, čo môže súčasne z ich strany viesť k ešte väčšej snahe prispôbiť sa, stať sa „rovnakými“, nie viditeľnejšími, ako sú ostatní. Snažia sa tak byť čo najkonformnejší, pričom môžu preberať nielen spôsoby správania, ktoré sú uprednostňované či pozitívne hodnotené (stretávať s partnerom/partnerkou opačného pohlavia, môžu sa oženiť/vydat' atd'), ale aj presvedčať samých/samé seba, že toto je to, čo aj vnútorne sami chcú.

ÚROVNE HOMOFÓBIE

Homofóbia sa prejavuje na štyroch rozdielnych, ale vzájomne prepojených úrovniach:

OSOBNÁ

...súvisí so systémom hodnôt jednotlivca, predsudkami, presvedčeniami o LGBT ľuďoch ako o psychicky narušených jedincoch, „omyloch prírody“, ľuďoch, ktorí by mali kontrolovať svoje správanie, dať sa liečiť, ktorí sa správajú „proti prírode“ a pravidlám ľudskej spoločnosti, ktorí sú nemorálni a menej hodnotní oproti heterosexuálne orientovaným ľuďom a ľuďom, ktorých rodová identita je v súlade s ich pohlavím priznaným pri narodení,

V MEDZIĽUDSKÝCH VZŤAHOCH

...keď predsudky a predpojatosť ovplyvňujú vzťahy medzi ľuďmi v aktívnej podobe – diskriminácii (výsledky prieskumu situácie na Slovensku publikuje Správa o diskriminácii lesbických žien, gejov, bisexuálov a bisexuálok na Slovensku (2002) <http://diskriminacia.altera.sk/vyskum/>); prejavuje sa v urážkach,

hrubých vtípoch, fyzickom násilí, vulgárnych označeniach, odmietnutí rodinou, priateľmi, kolegami, odopretím prenajať byt, obslúžiť v podniku atď.,

INŠTITUCIONÁLNA

...týka sa toho, ako vládne, náboženské, vzdelávacie, profesionálne organizácie a inštitúcie diskriminujú na základe sexuálnej orientácie alebo rodovej identity.

Môžu to byť postoje vyjadrované:

- predstaviteľmi cirkvi, resp. členmi/členkami náboženského spoločenstva – mnohokrát mediálne pomenované a odsudzované vzťahy ľudí s rovnakým pohlavím ako „proti božím zákonom“, pričom je dominantne kladený dôraz na „zvrátenú“ a neprijateľnú formu sexuality, alebo sa „kresťan“ a „gej“ prezentujú ako dve nezlučiteľné charakteristiky,

- zákony neumožňujúce manželstvo/partnerstvo ľuďom rovnakého pohlavia – partneri/partnerky nemajú možnosť uspokojivým spôsobom úradne deklarovat' svoje životné partnerstvo s platnými právnymi mechanizmami na zabezpečenie spoločných sociálnych a ekonomických istôt; dôležité témy (ako napríklad manželstvo, resp. rozhodnutie o nich) býva odsúvané so zdôvodnením, že „spoločnosť ešte na to nie je pripravená“,
- diskriminácia gejev/lesieb v práci – môžu sa objaviť problémy v špecifických povolaniach – v armáde, školstve; prepustenie zo zamestnania či odmietnutie prijatia do práce s iným odôvodnením ako otvorene diskriminačným a pod.,
- je viditeľná v školách – deťom, mladým ľuďom sa dostávajú iba v minimálnej miere súčasné poznatky, informácie o LGBT témach a je otázne, do akej miery sa tieto poznatky podávajú vecne a citlivo.

Homosexualita bola napríklad až do roku 1973 posudzovaná ako psychiatrická porucha, vážne duševné ochorenie a bývala „liečená“ averzívnu terapiou, ktorá bola svojimi princípmi podobná liečeniu alkoholizmu. Napriek súčasným vedeckým poznatkom pokračuje podľa osobných skúseností LGBT ľudí snaha o ich „liečbu“, napríklad reparatívnu, konverznou „terapiou“ a inými druhmi zásahov, ktoré sú v rozpore s poznatkami a odbornou praxou profesionálnych organizácií vo svete (ako napríklad Americká psychologická asociácia, Americká asociácia poradcov, psychiatrov a pod.).

KULTÚRNA

...(niekedy sa nazýva spoločenská alebo kolektívna) homofóbia – prejavuje sa často v nepísaných pravidlách, normách správania, ktoré fungujú v spoločnosti spôsobom, ktorý ospravedlňuje, potvrdzuje právo na útlak LGBT ľudí. Súčasťou toho býva snaha

vylúčiť LGBT ľudí z histórie (čím prichádzajú o svoje možné modely, vzory a zároveň ochudobňujú ostatných o príležitosť poznať úspešných, schopných ľudí aj v spojení s ich LGBT identitou), z médií, prípadne podávať ich obraz negatívnym spôsobom. Mávajú sťažený prístup k politickým, spoločenským funkciám, obmedzuje sa verejná diskusia o témach, ktoré sa týkajú LGBT problémov, záujmov.

ZVNÚTORNENÁ HOMOFÓBIA

LGBT ľudia ešte v procese uvedomovania svojej identity, rozhodovania o tom, či ju zverejniť, a vlastne počas celého života žijú v prostredí, spoločnosti, ktorá vyjadruje častejšie negatívne než pozitívne názory, postoje a reakcie k homosexualite a/alebo transidentite. Je ťažké ich ignorovať, nevšimáť si ich a nedat' sa nimi ovplyvniť. Mnohokrát ich teda zvnútorňujú, obracajú proti sebe v podobe postojov, ktorými sami/samé seba zneisťujú, znevažujú. Človeku tak prinášajú vnútornú neistotu, znížené sebavedomie, pochybnosti v medziludských vzťahoch a do určitej miery zvyčajne pretrvávajú aj po tom, ako jednotlivec prejde procesom coming outu. Môžu mať podobu rôznych negatívnych pocitov, či postojov obrátených dovnútra (prejavia sa v depresii, sebadeštrukčných pocitoch, osamelosti, izolácii, pocitoch viny a hanby atď.) alebo navonok – prejavovanie odmietania, nenávisť voči iným LGBT ľuďom či heterosexuálom. Práve izolácia, vzdávanie sa kontaktov, priateľstiev, možností stretávania iných ľudí môžu obvykle viesť k ďalšiemu prehĺbeniu problémov.

INTERNALIZOVANÁ (ZVNÚTORNEŇNÁ) HOMOFÓBIA

Internalizovaná homofóbia tak zabraňuje pokusom spoznať LGBT komunitu, nadväzovať nové vzťahy, ktoré by človeku pomohli zbaviť sa mýtov, predsudkov, a tým získať väčšiu istotu aj vo svojom cítení, akceptovaní samého/samej seba.

K prejavom internalizovanej homofóbie patria:

- strach z odhalenia – na jednej strane je pochopiteľný kvôli reálnej možnosti neprijatia či odmietnutia okolím, no ak má podobu „nemôžem im to povedať, lebo by som im ublížil/ublížila“ – môže byť skôr vyjadrením vlastného neprijatia seba a svojej identity než obáv z odhalenia,
- pocity nadradenosti, povýšenectva nad heterosexuálmi – môžu sa prejavovať výrokmi ako: „naše životy sú hodnotnejšie, lebo sú ťažšie“ a pod.,

- odmietanie heterosexuálov a ich životného štýlu – „manželstvá heterákov sa uzatvárajú iba na plodenie detí“,
- nepríjemné pocity v spoločnosti otvorenejšie sa prejavujúcich LGBT – môže sa vyjadrovať názorom ako „nie som taký/taká ako oni“, „to nie som ja“,
- viera, že LGBT ľudia sa neodlišujú od heterosexuálnych – je prejavom snahy minimalizovať, resp. popierať existujúce rozdiely v spoločenskom a kultúrnom prostredí,
- odmietanie myšlienky, že by mohli mať rodinu, deti – býva spojené s obavami, že nemajú na výchovu detí také kompetencie ako heterosexuálni ľudia, že sú vlastne v tomto smere menejcenní,
- uprednostňovanie krátkodobých vzťahov – sú „bezpečnejšie“,

lebo krátkodobých partnerov nemusia predstavovať kamarátom, rodine; nie je dostatok času na ich rozpoznanie ako LGBT, keď sa spolu dlhšie stretávajú, či sú viditeľní na verejnosti.

HETERO- SEXIZMUS

Heterosexizmus je uprednostňovanie heterosexuálnej identity pred akoukoľvek inou a vnímanie tejto identity ako jediného správneho princípu presadzovaného spoločenskými normami (hoci v nepísanej podobe). Je to systém presvedčení, podľa ktorých jediným prijateľným sexuálnym a/alebo emocionálnym vzťahom je vzťah muža a ženy a iný mimo heterosexuálneho rámca sa považuje za menejcenný, prípadne neprípustný. (Na označenie povyšovania heterosexuálnej formy vzťahov na normu sa používa aj pojem heteronormativita.)

Často je taký samozrejмый a všadeprítomný, že ho ani nevnímame, a nemusí sa prejavovať v agresívnej podobe presadzovania, ale skôr v neprijatí, znechutení, odpore voči iným formám vzťahov. Podoby heterosexizmu a jeho posilňovanie môžu byť skryté a subtílné, ako napríklad:

- v médiách sa neobjavujú pretrvávajúce, dobré LGBT vzťahy,
- rodičia venujú väčšiu pozornosť heterosexuálnym vzťahom

svojho dieťaťa než jeho LGBT súrodencovi,
- učitelia/učiteľky predpokladajú, že všetci ich študenti/študentky sú heterosexuálni a pod.

ĎALŠIE TERMÍNY

S homofóbiou sa v súčasnosti spájajú novšie termíny ako:

HOMOODMIETAVÝ

(z angl. homo-negative) - t.j. človek s negatívnym postojom k L/G, ale súčasne bez obáv, že by mohli byť sami ako L/G vnímaní a ani sa nespájajú s nenávisťnými postojmi či správaním,

HOMONEINFORMOVANÝ

(z angl. homo-ignorant) - t.j. človek bez skúseností s L/G ľuďmi a bez vedomostí o nich,

HOMOPREDPOJATÝ

(z. angl. homo-prejudiced) - ľudia s predsudkami voči L/G, ktorí súhlasia s diskrimináciou alebo sami uplatňujú voči L/G diskrimináciu,

HOMOVYHÝBAVÝ

(z angl. homo-avoidant) - t. j. človek, ktorý nevie, ako na L/G človeka reagovať.

PRÁVNÝ KONTEXT

Zásada rovnosti a zákazu diskriminácie je základným prvkom ochrany ľudských práv, je garantovaná Európskym dohovorom o ľudských právach (článok 14) a bola podporená protokolom k Dohovoru č. 12, ktorý stanovuje vo všeobecnosti, že nikto nesmie byť diskriminovaný z akéhokoľvek dôvodu žiadnym verejným činiteľom. V roku 1997 Výbor ministrov Rady Európy prijal Odporúčanie o nenávisťných prejavoch stanovujúce, že tento výraz „sa rozumie tak, že zahŕňa všetky formy prejavu, ktorý šíri, podnecuje, podporuje alebo ospravedlňuje rasovú nenávisť, xenofóbiu, antisemitizmus či iné formy nenávisť založenej na neznášanlivosti vrátane intolerancie vyjadrenej agresívnym nacionalizmom a etnocentrizmom, diskriminácie a nepriateľstvu voči menšinám, migrantom a ľuďom prisťahovaleckého pôvodu“.

Nenávisťné prejavy zamerané na LGBT osoby sú tiež druhom nenávisťného prejavu. Dňa 31. marca Výbor ministrov Rady Európy prijal bezprecedentné odporúčanie členským štátom „o

opatreniach na boj proti diskriminácii na základe sexuálnej orientácie alebo rodovej identity“. Text obsahuje zoznam krokov vo všetkých oblastiach, kde sa vyskytuje homofóbia (zamestnanosť, zdravie, vzdelanie, právo na život atď.) a naliehavo vyzýva štáty, aby toto odporúčanie zaviedli do praxe.

Dňa 29. apríla 2010, po diskusii o diskriminácii na základe sexuálnej orientácie a rodovej identity, Parlamentné zhromaždenie Rady Európy opätovne odsúdilo rôzne formy diskriminácie, ktorou trpia LGBT ľudia, a vyzvalo Výbor ministrov, aby zabezpečil plnenie svojich nedávnych odporúčaní a zaviedol ďalšie opatrenia na boj proti homofóbii. V uznesení z 29. apríla Parlamentné zhromaždenie tiež vyzvalo európske štáty, aby zaručili „právne uznanie partnerstiev rovnakého pohlavia len vtedy, ak ho pripúšťajú vnútroštátne právne predpisy“ a poskytli možnosť „spoločnej rodičovskej zodpovednosti“ pre deti každého z partnerov „s ohľadom na záujmy detí“. I keď poukazuje na to, že

odstránenie homofóbie a transfóbie „si vyžaduje politickú vôľu“ v členských štátoch, prijatý text tiež žiada, aby právne predpisy a prax zaručili právo transsexuálnych osôb na „oficiálne dokumenty, ktoré odrážajú ich preferovanú rodovú identitu“, a právo na prístup k liečbe spojenej so zmenou pohlavia.

Homofóbne činy, ku ktorým dochádza na území viacerých štátov, poukazujú na systematické porušovanie základných práv lesbičiek, gejov, bisexuálnych a transsexuálnych ľudí. Tieto udalosti tiež ukázali, že v mnohých prípadoch je táto nespravodlivosť tolerovaná a niekedy aj aktívne podporovaná práve tými orgánmi, ktorých hlavnou povinnosťou je chrániť svojich občanov pred všetkými druhmi diskriminácie.

Medzinárodný deň boja proti homofóbii sa oslavuje každoročne 17. mája s cieľom podporiť informovanosť o informačných a preventívnych opatreniach na boj proti homofóbii.

LAW AND EQUITY
UNDERLY THE
FOUNDATION OF
JUSTICE

HOMOFÓBNE PRÍKLADY Z INTERNETU

REAKCIE NA ČLÁNOK O OTVORENÍ KOMUNITNÉHO LGBT CENTRA (2011)

(...) Nech sú teplí, ako chcú... ale prečo na seba stále upozorňujú? TV debaty, pochody, náreky o diskriminácii... Jediné, čo dosiahnu, je, že normálni ľudia, ktorí si ich doteraz ani nevšimli, na nich budú viac a viac našťvaní... nech neotravujú.

(...) ak po mne dáky siahne, dolámem mu (...)

(...) tak s týmto môžem súhlasiť iba v tom prípade, ak to je myslené ako nesafari, kde budeme môcť vziať deti a ukázať im, ako vypadá zdegenerovaná spoločnosť (...)

(...) není zle ich mať po kope a vedieť kde sú (...)

MIENKA

LGBT KOMUNITY O HOMOFÓBII

LGBT ľudia, ktorí sa na jeseň 2011 zúčastnili nášho prieskumu (253 účastníkov/účastníčok), uvádzajú v súvislosti so svojou menšinovou identitou, jej uvedomením a prezentovaním v širšom či užšom prostredí tieto psychické problémy – cítili sa smutní/smutné (49 %), pociťovali strach (40 %), úzkosť (35 %), stres (28 %), mali psychickú chorobu (napr. depresiu – 22 %).

Ťažko možno tieto ťažkosti považovať iba za problémy konkrétneho človeka, lebo zasahujú a ovplyvňujú aj jeho prostredie – pracovné, osobné interpersonálne vzťahy, pracovný výkon, zdravie, celkovú spokojnosť. V súvislosti s tým, čo zažívali naši respondenti/respondentky vo svojom okolí pre svoju menšinovú identitu, sa najčastejšie spomínali predsudky (54 %), nevhodné poznámky, nadávky (49 %), problémy s rodičmi (29 %), neznášanlivosť, nenávisť (21 %), pocity izolovanosti, problémy so spolužiakmi, v práci, fyzické napadnutia.

Niektorí ľudia považujú homofóbiu za čisto osobnú záležitosť, ktorú je možné zmeniť ďalším vzdelávaním, výchovou, dôsledným skúmaním osobných súvislostí, skúseností zo svojho života. Považujeme ju oveľa viac za spoločenskú tému, ktorej je však z tohto pohľadu venovaný príliš malý záujem na to, aby viedol aj k zásadným zmenám postojov.

NA ZÁVER

CVIČENIE

V tomto cvičení sa vrátíme k tomu, ako a kde vznikajú predsudky a homofóbia. Nájdite si čas na premyslenie a preskúmanie svojich predsudkov či stereotypov a na to, odkiaľ môžu pochádzať. Toto premýšľanie a čas, ktorý mu venujete, vám môžu pomôcť uvedomiť si vlastnú internalizovanú homofóbiu a jej obsah, čo je prvým krokom k tomu, že jej dokážete čeliť a môžete sa jej zbaviť.

1. Vymenujte 8 stereotypov, ktoré sa obvykle spájajú s LGBT skupinou.
2. Aký vplyv majú tieto stereotypy na členov/členky tejto skupiny?
3. Aký vplyv majú tieto stereotypy na nečlenov/nečlenky tejto skupiny? Ako sa správajú k LGBT ľuďom?
4. Ako vnímajú členovia/členky tejto skupiny samých seba a ako sa k sebe správajú?
5. Odkiaľ poznáte stereotypy, ktoré ste uviedli v 1. otázke?
6. Ako sa k vám tieto stereotypy dostali (z osobného rozhovoru, z TV, novin...)?
7. Ku každému stereotypu si skúste napísať argumenty, ktoré ho vyvracajú alebo potvrdzujú.
8. Popremýšľajte o pozitívnych veciach, vzoroch v súvislosti s LGBT ľuďmi (slávni ľudia, ktorí niečo dokázali, ľudia vo vašom okolí).

POUŽITÉ ZDROJE

Literatúra:

W.J. Blumenfeld (vyd.): Homophobia. How we all pay the price. Beacon Press, Boston, 2001.

D. Capuzzi, D.R. Gross (vyd.): Introduction to the Counseling Profession.

A Pearson Education Company, Massachusetts, 2001, 3. vydanie.

ASPEKT: Glosár rodovej terminológie: Heterosexizmus. ASPEKT, 2011.

(<http://glosar.aspekt.sk/default.aspx?ami=1&smi=1&vid=23>)

Jogjakartské princípy. ÚVSR, 2011. (<http://www.yogyakartaprinciples.org/>)

S. Ondrisová (vyd.): Neviditeľná menšina. Čo (ne)vieme o sexuálnej orientácii.

Nadácia Občan a demokracia, Minority Rights Group - Slovakia, Bratislava, 2002.

Rada Európy: Boj proti homofóbi. Rada Európy, 2010.

(<http://www.radaeuropy.sk/?boj-proti-homofobii>)

Q ARCHÍV: Správa o diskriminácii lesbických žien, gejov, bisexuálov a bisexuálok

na Slovensku. Q Archív, Bratislava, 2002. (<http://diskriminacia.altera.sk/vyskum/>)

J.S. Whitman, C.J. Boyd: The Therapist's Notebook for Lesbian, Gay and

Bisexual Clients. Homework, Handouts, and Activities for Use in Psychotherapy.

The Haworth Clinical Practise Press, New York, 2003.

Obrazový materiál v publikačnom poradí:

Hollywata (Hollywata), ElenahNeshcuet (ElenahNeshcuet), Philippe Leroyer

(philippe leroyer), Simon de Bakker (theJoSoS), Schub@ (Schub@), William

(William K.), Dan4th Nicholas (Dan4th), Arlette (Arlette), Meredith Farmer

(Meredith_Farmer) (www.flickr.com)

IMPRESSUM

Iniciatíva Inakosť

P.O. Box 15

810 00 Bratislava 1

Web: www.inakost.sk

E-mail: inakost@inakost.sk

Občianske združenie, zápis v registri OZ: VVS/1-900/90-28830. IČO: 37 995_545

Text pripravili: PhDr. Hana Smitková, PhD. a Mgr.Ing. Andrej Kuruc

Grafické spracovanie: Alexander Schneider, dizajn@alexanderschneider.com

Dielo je chránené licenciou:

Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported License.

KONTAKT

Bližšie informácie o psychologickej podpore pre LGBT ľudí nájdete na stránke www.homofobia.sk. V prípade otázok píšete na adresu poradenstvo@homofobia.sk.

PODPORTE NÁS

Iniciatíve Inakosť môžete každoročne poukázať 2% dane. Údaje o našom občianskom združení pre účely poukázania 2% nájdete na stránke www.inakost.sk. Ďakujeme!

O PROJEKTE

Projekt „Psychologická podpora pre LGBT ľudí“ je realizovaný s finančnou podporou Úradu vlády SR v rámci dotačného programu podpredsedu vlády SR pre ľudské práva a národnostné menšiny Podpora a ochrana ľudských práv a slobôd. Za obsah tohto dokumentu je výlučne zodpovedný realizátor projektu, občianske združenie Iniciatíva Inakosť.

Realizátor

S podporou

Vytlačené s podporou

